

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра видавничої справи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О. Б. Жильцов
2016 року

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
Шрифтознавство

напрям 6.030303 «Видавнича справа та редагування»

галузь знань

0303 «Журналістика та інформація»

Інститут журналістики

2016-2017 рік

Робоча програма "Шрифтознавство" для студентів за напрямом підготовки 6.030303 «Видавнича справа та редагування», галузі знань 0303 «Журналістика та інформація», 2016 року. – 19 с.

Укладач: Женченко І. В., старший викладач кафедри видавничої справи

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри видавничої справи

Протокол від "2" вересня 2016 року № 1

Завідувач кафедри видавничої справи (Масімова Л. Г.)

Години відповідають робочому навчальному плану

Заступник директора Інституту журналістики з науково-методичної та навчальної роботи

 (Росінська О.А.)

© КУБГ, 2016

© І. В. Женченко, 2016

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни	7
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I</i>	8
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Шрифтознавство»	10
V. Плани практичних занять	11
VI. Завдання для самостійної роботи	12
VIII. Система поточного та підсумкового контролю	15
IX. Методи навчання	18
X. Методичне забезпечення курсу	19
XI. Питання до заліку	19
XII. Рекомендована література	20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Шрифтознавство» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на кафедрі видавничої справи на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів журналістських спеціальностей відповідно до навчального плану денної форми навчання.

Програма визначає обсяги знань, які повинні опанувати студенти відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Шрифтознавство», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Метою навчальної дисципліни є освоєння студентом комплексу теоретичних знань і практичних навичок роботи зі шрифтами як засобом візуалізації текстової інформації.

Завдання курсу:

- вивчити історичні передумови розвитку мистецтва шрифтів;
- ознайомитися із класифікацією шрифтів, параметрами і графічними характеристиками шрифтів;
- освоїти комп'ютерні технології створення та редагування шрифтів;
- навчитися добирати шрифти для основного і додаткового текстів залежно від виду видання.

Під час практичних занять, індивідуальної та самостійної практичної роботи студенти повинні набути таких **компетентностей**:

програмних:

- уміння застосовувати знання на практиці;
- здатність виконувати практичні роботи в групі під керівництвом лідера, з дотриманням суворої дисципліни;

загально-професійних:

- здатність генерувати нові ідеї у професійній сфері;

спеціалізовано-професійних:

- здатність аналізувати дизайн-концепцію видання, місце в ній структурно виражальних компонентів, уміння їх фахово оцінювати, оптимізувати;

Програмні результати навчання:

- здатність вмотивовано обирати структурні, графічні, шрифтові та інші рішення дизайн-концепції видання;
- здатність створювати якісний видавничий продукт;

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 36 год., із них 8 год. – лекції, 6 год. – практичні заняття, 2 год. – модульний контроль, 20 год. – самостійна робота, залік.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Шрифтознавство» завершується складанням заліку.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом навчальної дисципліни «Шрифтознавство» є особливості шрифтового оформлення різних видів видань, параметри та елементи шрифтів.

Курс:	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>1 кредитів</i>	Шифр та назва галузі знань 0303 журналістика та інформація	Нормативна Рік підготовки: 3. Семестр: 5.
Змістові модулі: <i>1 модуль</i>	Шифр та назва напрямку: напрямок 6.030303 видавнича справа та редагування	Аудиторні заняття: 14 <i>годин</i> , з них: Лекції: <i>8 годин</i> Практичні заняття: <i>6 годин</i>
Загальний обсяг дисципліни (години): <i>36 годин</i>		Модульні контрольні роботи: 2 <i>години</i> Самостійна робота: 20 <i>годин</i>
Тижневих годин: <i>2 години</i>	Освітньо- кваліфікаційний рівень <i>"бакалавр"</i>	Вид контролю: <u>залік</u>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Консультцій	Модульний контроль	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль І									
Типографіка як наука про мистецтво шрифтів									
1.1	Виникнення письма. Становлення і розвиток римських шрифтів	2	2	2					
1.2	Шрифти раннього середньовіччя. Готичне письмо. Шрифти епохи відродження. Слов'янське письмо	2	2	2					
1.3	Класифікація, графічні ознаки шрифтів. Типографіка: правила і творчість	8	2	2				6	
1.4	Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції	8	2		2			6	
1.5	Формати шрифтових файлів. Модульні сітки. Програми-редактори шрифтів	2	2	2					
1.6	Застосування шрифтових ефектів у програмах Adobe Photoshop та Adobe Illustrator	2	2		2				
1.7	Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами. Основи роботи з комп'ютерними програмами-редакторами шрифтів	10	2		2			8	
1.8	Модульна контрольна робота	2					2		
	Разом за навчальним планом	36	14	8	6		2	20	

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I

ТИПОГРАФІКА ЯК НАУКА ПРО МИСТЕЦТВО ШРИФТІВ

Лекція 1. Виникнення письма. Становлення і розвиток римських шрифтів (2 год.)

Примітивна форма письма – малюнкове письмо. Піктографічне письмо. Особливості розвитку піктографії. Словесно-складові системи письма. Шумерське письмо. Фінікійське та грецьке письмо.

Становлення і розвиток римських шрифтів: римське монументальне письмо, капітальний квадратний шрифт, рустичне письмо, ініціальне письмо, напівініціальне письмо.

Лекція 2. Шрифти раннього середньовіччя. Готичне письмо. Шрифти епохи відродження. Слов'янське письмо (2 год.)

Різновиди шрифтів раннього середньовіччя. Каролінгський мінукул як шрифт Західної Європи. Готичне письмо: текстура, бастардне письмо, ротунда, фрактура як види готичного письма. Шрифти епохи Відродження: гуманістичний мінукул, гуманістичний курсив. Розвиток мистецтва каліграфії. Слов'янське письмо.

Лекція 3. Класифікація, графічні ознаки шрифтів. Типографіка: правила і творчість (2 год.)

Види шрифтів за призначенням: текстові шрифти (основні, додаткові, акцидентні, технічні, службові); зображальні та текстові ініціали, титульні шрифти.

Графічні ознаки шрифтів: елементи літери, гарнітура шрифту, накреслення, розмір (кегель) шрифту, проміжки як складник шрифту.

Правила формування друкованої сторінки, побудова шрифтовими засобами взаємопідпорядкованості текстів, фраз, рубрик, виділень, окремих слів. Засоби досягнення читабельності тексту.

Практичне заняття 1. Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції (2 год.)

Лекція 4. Формати шрифтових файлів. Комп'ютерні шрифти.

Програми-редактори шрифтів (2 год.)

Формати шрифтових файлів: формати PostScript, TrueType, Open Type. Міжплатформова сумісність шрифтів. Таблиці ASCII та UNICODE. Проблеми кодування шрифтових файлів. Особливості форматів шрифтових

файлів. Особливості управління файлами операційних систем (зіпсовані, загублені шрифтові файли, дублювання шрифтів, інсталяція шрифта в документ). Авторське право у галузі шрифтів. Програми-редактори шрифтів.

Практичне заняття 2. Застосування шрифтових ефектів у програмах Adobe Photoshop та Adobe Illustrator (2 год.)

Практичне заняття 3. Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами. Основи роботи з комп'ютерними програмами-редакторами шрифтів (2 год.)

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Шрифтознавство»

Разом: 36 год., лекції – 8 год., практичні заняття – 6 год.,
самостійна робота – 20 год., мк – 2 год., залік

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Модулі	Змістовий модуль I										
Назва модуля	Типографіка як мистецтво роботи зі шрифтами										
Кількість балів за модуль	77 б.										
Лекції	відвідування – 4 б.										
Теми лекцій	Виникнення письма. Становлення і розвиток римських шрифтів. – 1 б.	Шрифти раннього середньовіччя. Готичне письмо. Шрифти епохи відродження. Слов'янське письмо. – 1 б.	Класифікація, графічні ознаки шрифтів. Правила формування друкованої сторінки. - 1 б	Формати шрифтових файлів. Модульні сітки. Програми-редактори шрифтів. – 1 б.							
Теми практичних занять					Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції – 1+10 б.	Застосування шрифтових ефектів у програмах Adobe Photoshop та Adobe Illustrator 1+10 б.	Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами. Основи роботи з комп'ютерними програмами-редакторами шрифтів 1+10 б.				
Самостійна робота	5x3=15 б.										
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 – 25 б.										
Підсумковий контроль	залік										

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I

Практичне заняття 1. Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції (2 год.)

План

1. Аналіз-коментар дотримання правил типографіки у книжкових виданнях.
2. Аналіз-коментар дотримання правил типографіки у газетних та журнальних виданнях.
3. Аналіз-коментар дотримання правил типографіки у рекламних виданнях.

Література

Основна:

1. *Гиленсон П. Г.* Справочник художественного и технического редактора / П. Г. Гиленсон. – М.: Книга, 1988.
2. *Гордон Ю.* Книга про буквы от Аа до Яя / Юрий Гордон. – М. : Изд-во студии Артемия Лебедева, 2006.
3. *Рукопис – художественный редактор – книга : сборник / сост. Е. Б. Адамов.* – М. : Книга, 1985.
4. *Савін В.* Типографіка : навч. посіб. / В. Савін. – К. : Вересень, 2003.
5. *Художественное оформление и конструирование книги / Е. Б. Адамова и др.* – М. : Книга, 1971.

Додаткова:

6. *Буковецкая О.* Дизайн текста: шрифт, эффекты, цвет / О. Буковецкая. — М. : ДМК, 2000. — 304 с.
7. *Digital Typefaces.* Цифровые шрифты. – М. : Пара Тайп, 2004.
8. *Kapr, Albert.* Schifftkunst. – Drezden, 1985.

Практичне заняття 2. Застосування шрифтових ефектів у програмах Adobe Photoshop та Adobe Illustrator (2 год.)

План

1. Шрифтові ефекти в Adobe Photoshop.
2. Шрифтові ефекти в Adobe Illustrator.

Основна:

1. *Гиленсон П. Г.* Справочник художественного и технического редактора / П. Г. Гиленсон. – М.: Книга, 1988.
2. *Женченко І. В.* Комп'ютерна графіка : Adobe Photoshop CS4 : практикум / І. В. Женченко, М. І. Женченко. — К. : Жнець, 2013. — 40 с. : іл.
3. *Рукопис – художественный редактор – книга : сборник / сост. Е. Б. Адамов.* – М. : Книга, 1985.
4. *Принг, Роджер.* Энциклопедия шрифтовых эффектов в Photoshop : пер. с англ. / Роджер Принг. — М. : Изд. дом «Вильямс», 2004.

Додаткова:

5. *Буковецкая О.* Дизайн текста: шрифт, эффекты, цвет / О. Буковецкая. — М. : ДМК, 2000. — 304 с.

Практичне заняття 3. Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами. Основи роботи з комп'ютерними програмами-редакторами шрифтів (2 год.)

План

1. Аналіз зразків сучасних виразних засобів роботи з набірними шрифтами.
2. Трансформація набірної шрифту, ілюзія трьохмірності.
3. Створення домінант усередині слів, речень.
4. Формати шрифтових файлів.
5. Міжплатформова сумісність шрифтів. Проблеми кодування шрифтових файлів.
6. Особливості форматів шрифтових файлів.
7. Особливості управління файлами в операційній системі.
8. Програми-редактори шрифтів.

Література

Основна:

1. Рукопис – художественный редактор – книга : сборник / сост. Е. Б. Адамов. – М. : Книга, 1985.
2. Савін В. Типографіка : навч. посіб. / В. Савін. – К. : Вересень, 2003.
3. Снарський О. В. Шрифт в мистецтві художнього оформлення /О. В. Снарський. – К. : Реклама, 1975.

Додаткова:

4. Буковецкая О. Дизайн текста: шрифт, эффекты, цвет / О. Буковецкая. — М. : ДМК, 2000. — 304 с.
5. Фотонаборные шрифты : каталог-справочник. – М.: Книга, 1985.
6. *Digital Typefaces*. Цифровые шрифты. – М. : Пара Тайп, 2004.
7. *Kaprr, Albert. Schifftkunst*. – Drezden, 1985.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I

(20 год.)

Тема 2. Класифікація, графічні ознаки шрифтів

Підготувати презентацію з прикладами застосування різних видів шрифтів у книжковій, журнальній та газетній видавничій продукції (6 год.)

Тема 3. Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції

Провести докладний аналіз формату набору сторінки книги, журналу, газети та визначити прийоми типографіки, застосовані в обраному прикладі

(приклади подавати як слайди презентації).

Аналіз слід проводити за схемою:

1. Вид верстки;
2. Кегль шрифту основного тексту, заголовного, додаткового;
3. Інтерліньяж, спосіб визначення абзаців;
4. Прийоми виділень усередині тексту;
5. Застосування кількох гарнітур;
6. Розташування і відбивка заголовків від тексту;
7. Характер побудови початкової і кінцевої шпальт (6 год.)

Тема 4. Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами

Підготувати зразки сучасних виразних засобів роботи зі шрифтами:

- 1) Незвичайні контрасти розмірів, накреслень;
- 2) Блочна або фігурна побудова;
- 3) Набір лише «своїм» шрифтом і застосування «чужого»;
- 4) Виворотка, контраст позитиву-негативу;
- 5) Перенасиченість формату друкованим матеріалом і навпаки – надмір чистого паперу (8 год.).

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи студентами, подано у вигляді табл. 6.1.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I (20 год.)			
Тема 1. Класифікація, графічні ознаки шрифтів	Практичні заняття, модульний контроль, залік	5	VI
Тема 3. Практичне застосування засобів типографіки у різних видах друкованої продукції	Практичні заняття, модульний контроль, залік	5	VIII

Тема 4. Сучасні виразні засоби роботи з набірними шрифтами	Практичне заняття, модульний контроль, залік	5	X
<i>Разом: 20 год.</i>	<i>Разом: 15 балів</i>		

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Шрифтознавство» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип покрокової звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
2	Відвідування лекційних занять	1	4	4
3	Виконання завдання з самостійної роботи (домашнього завдання)	5	3	15
4	Робота на практичному занятті	10	3	30
5	Модульна контрольна робота	25	1	25

максимальна кількість балів 74

Розрахунок: $74:100=0,7$

Студент набрав: 70 балів

Оцінка: $70:0,7= 99$ (балів за семестр)

Таблиця 8.2

**Порядок переведення рейтингових показників
успішності у європейські оцінки ECTS**

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов’язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 - 68	«задовільно»	E
69 – 74		D
75 - 81	«добре»	C
82– 89		B

90 – 100	« відмінно »	A
----------	---------------------	---

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.

➤ **Методи письмового контролю:** модульна контрольна робота.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ вчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* проекти.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові,

дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів; виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення проблемних ситуацій, робота над груповими проектами.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ мультимедійні презентації;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект завдань для модульної контрольної роботи);

XI. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Виникнення письма.
2. Становлення і розвиток римських шрифтів.
3. Шрифти раннього середньовіччя.
4. Готичне письмо.
5. Шрифти епохи відродження.
6. Слов'янське письмо.
7. Види текстових шрифтів.
8. Зображальні та текстові ініціали.
9. Титульні шрифти.
10. Графічні ознаки шрифтів: елементи літери, гарнітура шрифту, накреслення, розмір (кегель) шрифту, проміжки як складник шрифту.
11. Правила побудови шрифтовими засобами взаємопідпорядкованості текстів, фраз, рубрик, виділень, окремих слів.
12. Засоби досягнення читабельності тексту.
13. Формати шрифтових файлів.
14. Міжплатформна сумісність шрифтів.
15. Особливості управління файлами в операційній системі.
16. Авторське право у галузі шрифтів.
17. Характеристика програм-редакторів шрифтів.
18. Особливості шрифтового оформлення композицій з суцільним і несукцільним текстом.
19. Прийоми отримання шрифтовими засобами зображувального образу.

ХІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні:

Друковані джерела

1. Барышников Г. М. Шрифты. Разработка и использование. — Москва : ЭКОМ, 1997.
2. Женченко І. В. Вступ до курсу "Шрифтознавство", Історичні передумови розвитку мистецтва шрифтів [Електронний ресурс]: навчально-презентаційний посібник. — Електронна версія доступна в інституційному репозитарії Університету.
3. Семченко П. А. Основы шрифтовой графики : учеб. пособие для вузов. — Минск, 1978. — 96 с
4. Таранов Н. Н. Шрифт и образ в издании : учебное пособие. Часть 1. — Москва : Мир книги, 1995. — 146 с.
5. Шевченко В. Художньо-технічне редагування : підручник. — Київ : ПАЛИВОДА А.В., 2010. — 516 с.
6. Феличчи Дж. Типографика: шрифт, верстка, дизайн. — Санкт-Петербург : БХВ-Петербург, 2004. — 496 с.

Додаткові:

Друковані джерела

7. Гордон Ю. Книга про букви от Аа до Яя / Юрий Гордон. — М. : Изд-во студии Артемия Лебедева, 2006.
8. Савін В. Типографіка : навч. посіб. / В. Савін. — К. : Вересень, 2003.

Інтернет-джерела

9. Лойченко А. Г. Шрифтове оформлення навчальних видань як елемент комунікативної системи тексту [Електронний ресурс] // Вісник СумДУ. Серія "Філологія". — 2007. — № 1. — Т. 1. — Режим доступу: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1\(102_1\)/8_Kuznetsova.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1(102_1)/8_Kuznetsova.pdf) — Назва з екрану.
10. Шевченко В. Е. Шрифтове оформлення видань // Електронна бібліотека Інституту журналістики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1663>. - Назва з екрану.